

ZAJÍČKOVÁ, Petra, Československé státní pohřby 1948-1968. Pohřební ritus, symbolika, mediální obraz, České Budějovice 2013, 153 s. včetně příloh. Diplomová práce.

Předkládaná práce o rozsahu 128 stran textu (a 25 stran příloh) se skládá z jedenácti kapitol včetně úvodu, závěru, seznamu zkratk, pramenů a literatury a příloh. První dvě kapitoly představují expoziční část diplomové práce a připravují čtenáře na její samotnou podstatu. Věnují se metodice práce, jejím cílům a struktuře a proměnám pohřebního ritu ve 20. století, přičemž prezentují kremaci jako nový fenomén přelomu 19. a 20. století.

Následující 2. až 6. kapitola (*Úmrtí; Mezi smrtí a pohřbem; Den pohřbu; Život po smrti*), jež se posouvají od obecné roviny ke konkrétní, analyzují období od úmrtí významné historické osobnosti, přes její medializaci, vystavení ostatků, přítomnost zahraničních účastníků, smuteční obřady, proslovy významných řečníků až po uctění památky zesnulých osobností. Logicky tak tvoří pomyslné jádro diplomové práce a jsou výrazným vkladem autorky, která zde prezentuje výsledky svého výzkumu pramenů, literatury a archivů, zejména Národního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Českých Budějovicích. Kapitoly jsou vyvážené, rozvíjejí předchozí myšlenky a sledují jednotnou linii celé diplomové práce.

Přestože nejsou cíle práce explicitně definovány, autorka se o nich rozepisuje na s. 11, kde usiluje o porovnání a zjištění rozdílů mezi jednotlivými obřady, kdy se současně zaměřuje na výzkum symbolů a jejich prezentaci v československém prostředí. K tématu přistupuje autorka velmi dobře připravena, vybavena znalostí relevantní literatury a vhodných metod (přímá, nepřímá, komparativní, induktivní a deduktivní atd.). Velmi ambiciózně působí zejména autorčin úvod, kde však postrádáme širší kontextualizaci práce - zahraniční studie, jež by celé zkoumané téma zasazovaly do širšího rámce, který se přirozeně nabízí; Stalinova smrt jen několik dní před Gottwaldovým skonem byla pro československé prostředí jistě větší inspirací, než je ochotna autorka na s. 51 v poznámce 197 připustit.

Bibliografický přehled zabírá průměrný rozsah (s. 117-123). Autorka prostudovala četné české studie a monografie, avšak zahraniční literatura je zastoupena velmi skromně, pouhé tři tituly, byť jen v anglickém jazyce, není mnoho. Na druhé straně je nutné ocenit autorčinu práci v předních domácích archivech, kde se studentka Petra Zajíčková potýkala s neutříděnými a často torzovitými fondy.

Práce zajímavým způsobem přibližuje a popisuje pohřební tradice a zvyky v Československu v prvních dvou desetiletích komunistického panství, přičemž podrobně přibližuje smuteční obřady komunistické elity - Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Václava Noska a Václava Kopeckého - s výjimkou Jana Masaryka a Edvarda Beneše, organizované pod kontrolou státní moci, což autorka uvádí na s. 16: „*Na podobě takového obřadu se vždy odrážely sociální a náboženské požadavky společnosti a v případě státem organizovaných pohřbů, také nároky vládní moci.*“

Autorka přibližuje organizaci státních pohřbů, rituály, které probíhaly mezi skonem a pohřbem, vlastní den pohřbu a jeho průběh, smuteční průvod a reflexi úmrtí v tehdejší československé společnosti včetně problematiky vytváření kultu osobnosti tehdejších komunistických představitelů, tzv. jejich druhý život. Ve státních

pohřbech vidí správně autorka především manifestaci komunistické moci, jež měla propagandisticky zúročit přirozenou zvědavost domácího obyvatelstva. Moje námitka k práci je především metodologické povahy: Proč autorka usilovala postihnout celý československý prostor - název práce: československé státní pohřby 1948-1968 -, když do této elity nezařadila ani jednoho Slováka? Možná bych doporučil rozdělit pozornost autorky práce a úmrtí významných osobností oddělit - např. úmrtí demokratických politiků po roce 1948, kam patřili J. Masaryk či E. Beneš, a úmrtí komunistických politiků po roce 1948, kam patřili zbylí výše uvedení soudruzi.

Četné odkazy na internetové zdroje bych nahradil věruhodnějšími a reprezentativnějšími odkazy na tištěné tituly. Z historických nepřesností upozorňuji jen na detaily: s. 29 Spolková republika Německo, nikoliv Západní Německo, s. 29 Nizozemí, nikoliv Holandsko, to je jen jedna z provincií Nizozemí, s. 29 Gottwaldův zdravotní stav se zhoršil cestou ze Stalinova, nikoliv Leninova pohřbu, s. 38 významný český sochař se jmenoval Otakar Španiel, nikoliv Spaniel, s. 55 Velká Británie, nikoliv Anglie, s. 59 Josef Vissarionovič Stalin, nikoliv Josef Stalin atd. Pokud autorka doplňuje významné osobnosti dílčími biografickými medailony pod čarou, mělo by se tak dít důsledně u všech osobností v diplomové práci. Poněkud humorně působí název VI. kapitoly o tzv. druhém životě komunistických funkcionářů - *Život po smrti*, - i když rozumím, kam autorka názvem podkapitoly míří.

Hlavní význam práce spočívá ve vlastním výzkumu, kdy autorka představuje výsledky svého badatelského úsilí ve dvou významných českých archívech. Práce je na dobré stylistické úrovni, s drobnými překlepy (s. 7, 11, 19, 29, 53, 58, 100 atd.). Pozitivně hodnotím formální i grafickou podobu práce. Text je sjednocený a zarovnaný. Velmi cenným obohacením diplomové práce jsou její obrazové přílohy, třeba se mohou čtenáři jevit jako příliš morbidní (např. smuteční tryzna V. Kopeckého, pohřební průvod V. Noska, hrob na pražských Olšanech, místo uložení urny atd.). Autorka v práci prokázala dostatečné teoretické zázemí.

Na základě výše uvedeného ji proto doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm velmi dobře.

Otázky k obhajobě:

1. V čem tkvěla specifika smutečních obřadů československých hodnostářů v období let 1948-1968 oproti dřívějšímu období?
2. Do jaké míry zasahovala rodina zesnulého do smutečních obřadů?

V Českých Budějovicích dne 7. ledna 2014

PhDr. Marek Šmíd, Ph.D.